

A ş k

Bir Hallac-ı
Mansur Romanı

K a p ı n ı

B e n

G e l d i m

AYDIN HIZ

AŐK KAPINI BEN GELDİM

Bir Hallac-ı Mansur Romanı

Aydın Hız

TİMAŐ YAYINLARI | 3894
Edebiyat Kitaplığı - Roman | 193

EDİTÖR

Rukiye Şahin

KAPAK TASARIMI

Yasin Çetin

1. BASKI

Ekim 2015, İstanbul

3. BASKI

Mart 2020, İstanbul

ISBN

ISBN: 978-605-08-2058-4

TİMAŐ YAYINLARI

Çağalođlu, Alemdar Mahallesi,
Alaykōőkü Caddesi, No:5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr

timas@timas.com.tr

   timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT

Sistem Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
Davutpaőa-Topkapı/İstanbul
Telefon: (0212) 482 11 01
Matbaa Sertifika No: 16086

YAYIN HAKLARI

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaő Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Őirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Halicin seyahatlerinde geçtiği yollar.

(Halic-1 Mansur'un Çilesi, M. Louis Massignon, Ardıç Yayınevi, Ankara-2006)

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Basra, 881

*Bazen gayrıya yönelir de kalbim,
Korkuyla titrerim, tutulur sesim.
Ürpererek yine dönerim sana,
Anlarım, sen yoksan kimsesiz kaldım.*

Hüseyin b. Mansur uyandığında, zihninde asılı kalmış bu şiiri hatırladı. Gördüğü rüyanın izi vardı yüzünde. Acı bir hüznün. Ağlasa, içinin ırmaklarında yıkansa bir, rahatlayacak...

Soruların kıskacında bunalmış, cevap arıyordu. Fakat nafi.

Tecelli, varlığıyla hesaplaşanlara sunulmuş bir hediyedir çünkü.

Kendi içinden çıkıyor, dışarıda kuş sesleri... Bahçedeki ağaçlar, yapraklar, otlar, otların arasında çiçekler, çiçekteki arı... İnsanı Yaradan'la sırdaş kılan güzellik neşidesi. Tabiatın bir anlamı var, harflere sığmaz.

Dilsizlik yurdundaydı.

Yemen hançeri kadar keskin bir suskunluk.

Konuşsa büyüyecek yarası. Saatlerce susuyor ilkin. Pencereden dışarıyı seyrediyor. Sonra abdestini alıp yavaş yavaş kılıyor namazını. Sayıya gelmez secdelerin serinliğine eğiliyor. Varlık ile yokluk rüzgârı esiyor kıyam ederken. Ötelerin kokusunu yüklenmiş, rükûda eğri bir karanfil dalına benziyor.

Selam verdikten sonra dilindeki bağı, esma zikriyle çözüyor. İçinde Horasan atlarının tepinişlerini duyuyor.

Evden çıktığında vakit öğleyi geçiyordu. Henüz yirmili yaşlardaydı, orta boyluydu ve kulaklarını örten siyah saçlarında kıvrımlar vardı. İnce kaşların altında derin gözleri, buğulu bir anlamın ifşacısıydı. Basra Köprüsü'nden el-Mirbed Çarşısı'na yöneldi. Adımlarında göklerin ağırlığını taşıyordu. Yolda birkaç kişiyle karşılaştı sadece. Kapalı dükkânların önünden geçti. Hallaçlar Sokağı'na girdi.

Çeşmeden dökülen suyun şırıltısı uzaktan duyuluyordu.

Ve avluda güvercin guruldamaları...

Sıralanmış dokuma tezgâhlarında çalışanlara selam verdi. Üst üste yığılmış yünler, kozasından çıkarılmış taze ipekler, Nişabur kilimleri, desenli astarlar...

İhtiyar adamın dükkânına girince gözlerini kısıtı bir müddet. Gözleri, karanlık odaya alışmaya çalıştı. Havada uçuşan tozların arasında, babasının samimi dostu olan ihtiyarı fark edince eğilip ihtiyarın elini öpmek istedi. Sarıldılar birbirlerine. Onca yaş farkına rağmen bir gönül yarenliği vardı aralarında. Baba yadigârı tahta tabureye usulca çöktüler. İhtiyar, Hüseyin'i süzdü. Gözlerinde esma zikrinin alevi vardı hâlâ.

Hüseyin, hocasıyla ilgili sorulara cevap vermedi, sustu. Bakışlarını önüne indirdi. Karanlığa gömdü gözlerini.

Dükkânda kasvetli bir hava vardı.

Biraz sonra, geçenlerde şehirde meydana gelen kanlı olayları konuşmaya başladılar.

***

Takvimlerin Zilkade ayının altısını gösterdiği bir gündü... Bir cuma günü. Basra şehrinin tarihine geçmiş kanlı bir gün! Zenc İsyanı... Öfkenin şiddetle kardeşliği, direncin kuvvetle birleşmesine karşıydı. Kölelerin efendilere başkaldırışıydı: İktidarın beyaz eline uzanan siyah isyan.

Hz. Ali'nin soyundan geldiğini söyleyen Ali b. Muhammed'in önlerinde olduğu bir kalabalık silahlarıyla şehre girdi. Basra'nın zenginlerini ve sahiplerini öldürmek, mallarını talan etmeyi ilk hedefleri. O mallarda kendilerinin de hakları olduğunu düşünüyor ve gönüllü verilmeyen paylarını kılıçla almak istiyorlardı.

Ali b. Muhammed, kendisine Sahibü'z-Zenc diyor, kölelerin çorak arazide, yokluk içinde büyüyen öfkelerine dini bir kisve giydiriyordu. Köylerde başlayan isyan, giderek büyüyordu. Her gün isyana katılanlar oluyordu. Öldürülen arazi sahiplerinin son nefesine kölelerin öfkesi karışıyor, geldikleri Afrika, her ölümle biraz daha yaklaşıyordu onlara.

Sahibü'z-Zenc, kölelere Basra'ya saldırma planını anlatırken Hz. Ali'nin iki komutanından bahsetmişti. Biri şerbetçi, diğeri ise değirmenciydi. Onlar da aynı sınıftan, ezilmişlerdendi. Allah'ın yardımı ve İmam Ali'nin himmetiyle Basra'yı ele geçireceklerdi.

Cuma namazında şehre saldırılacağı haberi ulaşınca Vali, şehri korumak için önlemler aldı. Vali, Banu Hısn Mezarlığı'yla Attarin Çarşısı'na silahlı askerler ve hafiyeler gizledi. Her şeyin normal görünmesine özen gösteriyor, asi kölelere haddini bildirmek istiyordu.

Uğultuyla beraber bir insan seli akmaya başladı. Öfkeli nâralarla, camide toplanmış kalabalığın üzerine yürüyorlardı. Elllerinde baltalar, kılıçlar, mızraklarla sokakları geçiyorlardı. İnsan öfkesinden kopup gelmiş bir zelzele, bir tufan ki, önüne çıkan her şeyi ezip geçmekte kararlıydı. Kalabalık, meydan camisine varmadan gizlenmiş silahlı askerler önlerine çıktı. Fakat bu öfkenin bu kadarcık askerle durdurulmasına imkân yoktu. Basra'da can pazarı kurulmuştu. Kanlı bir kıyımdı bu. Köleler var güçleriyle saldırıyor, askerler onları geri püskürtmeye çabalıyordu. Mescitlerden boşalan halk, etrafa kaçışıyor, canlarını kurtarmaya çalışıyordu. Feryatlar yükseliyordu Basra'dan. Paralı müşteriler için hazırlanmış ticari mallar ortalığa saçılmış, kan kokusuna karışmıştı baharat kokuları.

İnsan parçaları uçuyordu havada. Çığlıklar kopuyordu. Göğüs kafeslerinden son nefesler boşalıyordu. Kesif bir kan kokusu sarmıştı etrafı.

Yıllardır biriken öfke, çelik zırhlara tosladı. Vali'nin yönetiminde toplanan askeri birlik, zenci köleleri geri püskürttüğünde vakit akşamdı artık. Yaralı kölelerin yardım çığlıkları, kılıç darbeleriyle son buluyordu. Kaçan köleleri yakalamak ve onlara en ağır cezayı ödetmek için seferber olmuştu Basra. Akşama doğru Bağdat'tan gelen destek kuvvetleri, şehri hakimiyetleri altına alsalar da Basra'yı boğucu bir hava sarmıştı çoktan.

***

Hüseyin b. Mansur, ihtiyar adamla vedalaşıp ağır adımlarla geri döndü. Güneş, şimdi keskin bakışlarını hafifletmiş, gölgelerin boyu uzamıştı.

Hüseyin, Basra Köprüsü'ne döndü. Feyd Kanalı'ndan taşınan suyla şehrin sokakları yıkıyor, kırmızıya boyanmış

su, limana doğru akıyordu. Hüseyin orada düşündü biraz. Ana caddeye çıkan ara sokaklardan birine saptığında ıssızlık daha da belirginleşti. Denize döndü yüzünü. Limandaki gemilerin yüklerini boşaltan hamallar, sineklerin üşüştüğü bir gölgelikte dinleniyordu. Ölümün ağırlığı çökmüştü sokaklara.

Basra bir ticaret şehriydi. Bu kadar sessizliğe alışkın değildi. Hint yarımadasından Çin'e, Mısır'dan Arap yarımadasına, Antakya'dan Anadolu'ya, Bağdat'tan Kufe'ye kadar bütün tüccarların, seyyahların, dervişlerin yolu bu şehirden geçirdi. Şimdi o yabancılar, ürkek adımlarla sokaklardan hızlıca kaybolup canlarını emin bildikleri bir yere ulaştırmanın telaşı içindeydiler. Basra, tarihinin en kötü günlerini yaşıyordu.

Hüseyin b. Mansur şehri geride bırakıp ara sıra yaptığı gibi dağın eteklerindeki kayalıklara doğru yürüdü. Sığındığı bir mağara vardı burada. Eğimin arttığı tepeye doğru, şehri yüksekten gören üstü örtük bir kayaya tırmanarak buraya geliyordu bazen. İnsanları, çarşıları, dersleri, arkadaşlarını, eşini geride bırakıyor; zaman zaman kendi yalnızlığına sığınıyor, iç sesini dinliyordu. Gönül atlasına yalnızlık tohumları saçıyordu. Çağıldamayı bekleyen bir nehri büyütüyordu Hüseyin.

Yabani kuşlarla, yırtıcı hayvanlarla kendi özünü kıyasladığı bu mağarada ona dinginlik veren bir hava vardı. Uzaktan seyrettiği şehrin havasını solumadan, tabiata ait ne varsa, derin derin içine çekerek sessiz bir muhasebe yapıyordu içinde. Hesabı şehirle değil, insanlarlaydı. Buralı değildi o. Beyza'ya bağlı küçük ve şirin bir kasaba olan Tur'da doğmuştu. Genç yaşına rağmen birkaç şehir gezip farklı yerlerde yaşadktan sonra buraya gelmişti. Farkındaydı şimdi; ruhunun daraldığı bu şehirde, bu dağ ve kayalık bir

istisnaydı. Burada huzur buluyor, kendini daha çok evinde hissediyordu.

Acıların örsünde dövülen yalnızlık hallerini yaşıyordu. Bir iç kıyımdı bu.

Bazen mağaranın üzerinde bulunan kayalığın zirvesine tırmanıyor, gökyüzüne daha yakın olduğu bu yerde kalbinin ritmi hızlanıyordu. Yüreğindeki heyecanı burada koyveriyor; bu coşkuyu da çevresinde bulunan ağaçlarla, kuşlarla, taşlarla, gökyüzündeki bulutlarla paylaşıyor; içinde hapsettiği duyguları, kayalıklardan yankılanan seslerle tabiatın kucağına bırakıyordu. Şehirde insanların anlamadığı hikmetin burada, ıssızlığın ta kalbinde yerini bulmasından ayrı bir tat alıyordu. Yalnızlık insanı çoğaltabilir miydi?

Basra şehrini ve şehre ait ne varsa hepsini geride bırakıp kayalıkların başladığı etekten yukarı tırmandı. Eğik kayanın alt kısmında yer alan mağaraya yaklaştı. Fundalıkların arasında, dikenlerden sakınmadan ilerliyordu. Mağaraya ulaştığında nefes nefese kalmıştı. Dik bir yamaçtan yukarı tırmanmak, Hüseyin'in genç bedenini yormuştu. Bu sessizlik evine girince sol tarafa düşen, hafif eğimli kayanın üzerine boylu boyunca uzandı. Bir taraftan derin derin soluyor, bir taraftan da kayalığın tavanındaki yarıktan sızan suyu seyrediyordu.

Damlaya damlaya biriken bir acı vardı içinde. Soruları çoğalıyordu. Dalmıştı. Bir anda bir hareketlenme fark etti. Ya da öyle sandı. İniltiye benzettiği bu sesin yabani bir hayvandan gelebileceği ihtimaliyle sırtüstü uzandığı yerden doğruldu. Sesin geldiği yönde, mağaranın karanlık dehlizinde bir karaltının yattığını işte o an anlayabildi. Orda biri mi vardı?

Sıçradı yerinden. Ayağa kalktı. Elini kaşlarının üzerine siper ederek karaltıyı görmeye çalıştı. Yerde yatan adamdan gelen iniltiyi de düşününce onun yaralı olduğunu anladı. Yavaş adımlarla yerde yatan adama yaklaştı. Yerdeki kanları görünce yanına sokuldu. Kıvrılarak inleyen adamı usulca çevirdi, yüzüne baktı.

Hayır, bu adamı tanımıyordu, daha önce görmediği bir yabancıydı. Bir zenci köleydi. Var gücüyle adamı kucaklayıp az önce uzandığı eğimli kayaya doğru taşıdı. Zencinin gövdesinin sol tarafından kan sızdığını fark etti. Akan kan, bu kölenin bütün giysisini ıslatmıştı. Adam kan kaybından halsizleşmişti.

Dünkü isyan geldi Hüseyin'in aklına. Sol kolunun dirseğine yakın bir yerinde de yarası vardı zenci kölenin. Bir şeyler yapmalıydı Hüseyin. Yarayı temizleyip sarması gerektiğini anlayan Hüseyin, kayanın üzerinde baygın yatan adamı şehre kadar taşıyamayacağından, onu burada tedavi etmeye karar verdi. Öncelikle gerekli olan bazı şeyleri Basra'dan alıp gelmeliydi. Eğer acele etmezse ölebilirdi zavallı adam.

II

Limandan esen hafif meltem, akşam serinliğini haber veriyordu. Günün son işlerini tamamlayan ustalar, hurmaları ahşap tezgâhtan toplayan satıcılar, tartı işiyle uğraşan vezzazûnlar, limanda eski bir odada biriken hamallar ve urgancılar, denizde nice kasırgaları atlatmış tayfalar ve balıkçılar artık evlerine dönmek ve dinlenmek için acele ediyorlardı. Düne ait ne varsa unutmak ve devam etmek istiyorlardı hayatlarına.

İçlerinde birinin aceleciliği başkaydı oysa. Hüseyin, var gücüyle yürümüş, tanıdığı ve bildiği Sindli bir hekimden aldığı tarifile attarın yolunu tutmuştu bile. Hazırlanan macunu ve karışımı alıp reyhan kokusuna yatırılmış yağlı bezle birlikte Şattü'l-Basra tarafındaki mağaraya yöneldi.

Mağaradaki yaralı adam için zaman geçmek bilmiyordu. Kendisine yardım edeceğini söyleyen adam gelmiyordu bir türlü. Siyah vücudundan sızan kana inat, bilinci yerindeydi.

Acaba adam kendisine yardım etmekten vaz mı geçmişti? Yoksa şehirde yaşananlardan sonra korkmuş, onu ihbar mı etmişti? Kim bilir, belki de biraz sonra Abbasi Devleti'nin Basralı askerleri gelecek, daha önce yarım bıraktıkları işi bitireceklerdi. Efendisinin katili olan bir köleyi kim affederdi?

Öyleyse eğer, onu ölümden başka bir şey beklemiyordu. Kalbine iki yıl önce sızmış bir silüet geldi aklına o an. O silüetin sahibini bir daha göremeyeceğini düşününce yüzündeki karamsarlık iyice koyulaştı. Kalbinin hızla attığını hissetti heyecandan. Ürpermişti.

Bir daha görememek mi?

Acı bir gölge düştü yüzüne.

Hüzünlü bir sonun hayallerine bıraktı kendini.

Hüseyin, şehirde planladığı gibi malzemeleri tedarik etmiş, tekrar mağaranın yolunu tutmuştu. Hızlıca yürüyor, bir yandan da mağarada yaralı bıraktığı adamı düşünüyordu. Mağaraya ulaştığında zencinin halsizliğinin iyice arttığını gördü. Yarasını görmek ve temizlemek için adamın elbiselerini yırttı. Dudaklarından dökülen mırıltılı dualarla ona şifa diliyordu. Temizledi yarasını. Allah'ın Şafi isminin tecellisiyle zencinin iyileşeceğini söylüyordu. Yumuşak ve sakin ses tonunu biraz yükselterek sordu:

“Adın ne senin kardeşim?”

Ona yardım eden bu vefakâr adama karşı bir taraftan mahcup, diğer taraftan da tedirginliğini ele veren bir ses tonuyla;

“Zeke... Zekeriya,” diyebildi yaralı adam.

Hüseyin, ilaca buladığı bezle Zekeriya'nın yarasını iyice sararken sanki cevabını biliyor gibi;

“Sana ne oldu böyle? Kim yaptı bunu?” dedi.

Zekeriya'dan bir ses gelmedi. Sustu.

Hüseyin b. Mansur bu suskunluktan, aradığı cevabı çoktan almıştı. Tahmin ettiği gibiydi. Şehirdeki isyancı kölelerden biriydi Zekeriya. Çıkan çatışmada yaralanmış, sonra bu mağaraya sığınmıştı. Öleceğini ve buradan kur-

tulamayacağını düşünürken Hüseyin çıkagelmiş, onun cankurtarını olmuştu şimdi.

Bir parça kuru ekmeği suya banarak Zekeriya'ya yavaş yavaş yedirdi. Ardından sulandırdığı balı içirdi. Zekeriya'nın gözlerindeki ferin artmasına rağmen dinlenmeye ihtiyacı vardı. Hüseyin'in serdiği örtünün altında iyice büzülen zencinin göz kapakları kapandı ve adam uykuya daldı.

Gün kararmıştı. İkinci namazı vakti geçiyordu. Hüseyin kibleye döndü ve içindeki yalnızlığı paylaşacağı makama doğru ellerini kaldırdı. İnce ve naif bir sesle tekbir getirdi: AAllahu ekber!

Rikkate'l-kalp; kalbi inceldi. Ten hapsinden soyunup Hakk libasını giydi.

Namazın ardından dua için elleri havadayken Zekeriya kendine gelmeye başladı. Onu uyandıran biraz da Hüseyin'in dua ederken çıkardığı seslerdi.

Hüseyin dua etmiyor da sanki tanıdığı biriyle sohbet ediyor, bir dostuyla dertleşiyor gibiydi. Zekeriya onu seyretti bir süre. Söylediklerini anlamaya çalıştı fakat nafiye.

Biraz sonra tekrar konuşmaya başladılar. Mağara, iki insanın bulunduğu bir yer oldu. Dünyaya kapalı, kendi içlerine açık bir mekândı mağara.

Her insanın kendine uzak bir karanlığı olur; içindeki ışığın aydınlatmaya yetmediği bir mağarası vardır herkesin. Bunun farkında olan iki insan, birbirlerinin mağaralarının gizemlerine duydukları meraktan mıdır nedir, çabuk kaynaştılar. Konuşmadan da anlayabilirlerdi birbirlerini.

Hüseyin, Zekeriya'ya baktı. Gözlerinde yaralı bir iz vardı. Bir köle mahcubiyeti taşıyordu Zekeriya. Nereli olduğunu sordu Hüseyin.

Zekeriya'nın bakışları mağaranın dışında, ta uzaklarda, kısık gözlerle sanki kendi memleketini görüyor gibi;

“Zengibar,” dedi.

Sonra Zengibar'ın Kuzey Afrika'da bir şehir olduğunu ve kadersiz bir coğrafyada bulunduğunu anlattı. Zekeriya'nın çocukluğunun geçtiği bu şehir, deniz kenarındaydı. Belleğinde kalan en güzel hatıralar evlerinin bahçesinde yaşadıkları, kardeşleri ve arkadaşlarıyla muz kokulu ağaçların arasında koşturarak birbirini kovaladıkları zamandı. Sesindeki titreme durdu. Dört kardeşlerdi. Sakat bir babanın çelimsiz ilk çocuğundan sonra dünyaya gelmişti Zekeriya. Ailenin umudu, iri ve sağlam yapılı çocuğu, evin direği...

Diğer iki kardeşiye kızdı. Zor bir iklimin dayatmalarına karşı, güçlü ve iri yapısıyla tek başına her türlü zorluğa ve yokluğa direnecek tek çocuktu Zekeriya. Ağır bir sorumluluk vardı omuzlarında.

Bir gün uzak memleketlerden, Irak'tan ve Mısır'dan zengin tüccarlar geldiler. Köle tacirleri. İnsana da bir değer biçiliyordu. Bir fiyatı vardı herkesin.

Bütün bir Afrika'dan topladıkları köleleri bazen satın alarak, bazen de binbir türlü hile ile kaçıtarak götürüyor; sonra Mısır'da, Bağdat'ta, Basra'da yetenekleri ve marifetlerine göre satıyorlardı. Onların önceki gelişlerinde uzak akrabalarından aldıkları kölelerin hikâyelerini biliyor, bu kölelerin tiksindirici bir yaşamın kollarında ezildiklerini duydukça köle ticareti yapan bu tüccarlara karşı kinleri artıyor, fakat ellerinden bir şey gelmiyordu.

Zekeriya henüz on altı yaşını yeni bitirmişti. Onu da babasından istediler. Tek bacağı kabileler arası bir savaşta kaybetmiş bu yarım adamın düşünecek hâli yoktu. Büyük oğlunu satmak istediye de tüccarlardan hiçbiri ona para

vermiyor, ısrarla Zekeriya'yı istiyorlardı. Güçlü adaleleriyle dikkat çeken bu gencin üzerinden çok para kazanacaklarını düşünüyor, ikna etmek için babasına dil döküyorlardı.

Baba çaresizdi. Geride kalanları kurtarmak ve onlara daha iyi bakabilmek için Zekeriya'yı köle tüccarlarına ağlayarak sattı. Yanaklarından süzülen gözyaşlarını göstermeye çalışırken Zekeriya'ya bazı tavsiyelerde bulunuyor, güzel günlerin kendisini beklediğini, gittiği yerde sahibinin ona iyi davranacağını anlatıyordu.

Omuzlarında ağır bir yük, boğazında çözülmez bir düğüm...

O düğüm açılmadı bir daha. Dudaklarını ısırdı Zekeriya. Kız kardeşleri, abisi ve babasıyla vedalaştı. Üvey annesinin bu gidişinde payı olduğunu düşündüğü için ona hiçbir şey söylemeden doğup büyüdüğü topraklara veda etti.

Uzun bir yola çıktılar. Zekeriya, geminin güvertesinden geride kalan yurduna, uzakta küçük bir nokta oluncaya kadar baktı. Ağlamadı, fakat içinde taşıdığı öfkeyi yutkuna yutkuna, acıyı ve kini suyun ta dibine gömer gibi bakışlarını suda batırdı. Alnında rüzgârların gamı yüklüydü.

Gemiyle Kızıldeniz'e ulaşmaları hayli zaman aldı. Denizi seyrederken güvertede güneşin kavurucu sıcaklığını da gördü, gecenin soğuk ayazını da. Fakat oradan ayrılmadı hiç. Gök yüzündeki yıldızların insana bu kadar yakın olabileceğini düşünmemişti daha önce.

Kendisini tam olarak neyin beklediğini bilmiyor, fakat dinlediği hikâyelerden tahmin edebiliyordu. Şam'a ulaştıklarında, başka bir ülkeye geldiğini anladı. Hâkimiyet yüklü efendi bakışlarını ilk defa orada üzerinde hissetti.

İrili ufaklı bir yığın loncanın, eski hanların ve çarşıların bulunduğu bir sokaktan geçerken uzaktan büyük bir

kalabalığın olduğu meydana doğru yaklaştıklarını, gürültü ve sestten anladı.

Burası bir köle pazarıydı. İnsan, bu meydanda bir eşyaya dönüşüyordu. Zekeriya sahibini burada tanıyacaktı. Hür olamamanın buruk acısını yüreğinde hissetti. Şimdi fitratında olan hisleri öldürme vaktiydi. Üryan kaldı. Nazlarını, düşlerini ve korkularını içinden söküp attı. Çünkü ruhunun labirentlerini yıkmadan kimse köle olamazdı.

Boğazında düğümlemiş bir çığlık büyüyordu. Sessiz ve derinden... Demli bir acı birikiyordu içinde. Pazarda alıcılar geziyor, gözlerine kestirdikleri ve beğendikleri kölelerin fiyatlarını öğreniyor, satıcılarla kıyasıya pazarlık ediyorlardı.

Zekeriya'yı buraya getirenlerin istedikleri fiyat oldukça fazlaydı. O kadar parayı kimse vermedi. Her yönüyle dikkat çeken bu genç kölenin sahipleri, onu umdukları fiyata satamayacaklarını anladılar. Bir karar vermeleri gerekiyordu; ya onu burada daha ucuza satacaklardı ya da Bağdat'a kadar gidip daha yüksek fiyata satmayı deneyeceklerdi. Çekecekleri zahmete değmezdi. Basra yakınlarında çiftliği olan zengin bir adama sattılar Zekeriya'yı. Ebu Kutabe'ydi yeni efendisi. Kutabe'nin satın aldığı diğer kölelerle birlikte pazardan ayrıldı Zekeriya.

Ebu Kutabe, Basra yakınlarında geniş arazileri olan bir toprak sahibiydi. Uzun boyunun üzerindeki küçük kafasıyla yapraksız bir kavak ağacını andırıyordu. Küçük ve keskin gözlerine dikkatle bakanlar, onun sert bir şahin olduğunu anlayabiliyorlardı. Etekleri yerde sürünen uzun elbisesindeki işlemler ve elbisenin parlak renkli kumaşı onu daha gösterişli kılıyordu. Başkent Bağdat'ta, halifenin sarayında yakınları olduğundan, Basra ve civarında önemli bir kişi kabul ediliyordu Kutabe. Zenginliğin sadakatini de yerine getiriyordu doğrusu. Gittiği uzak pazarlardan pahalı

hediyeler gönderiyordu saraydaki dostlarına. Dostlarının sayesinde Basra'nın tuzlu ve çorak arazilerini ucuz fiyata alıyor, sonra buraları ıslah etmek ve bu arazilerde tarım yapmak için köleleri çalıştırıyordu.

Beğendiği köleleri, altın tozlarıyla süslenmiş asasıyla gösteriyor, hemen arkasında, babasının gölgesindeki oğlu, kölenin satıcısına parayı veriyordu. Sanki alışveriş değil de ticari bir ritüeldi bu. Kibir ve asalet, zenginlik ve güç birbirine karışmıştı. Zekeriya da bu âyinsel ticaretin seyircisi oldu. Ebu Kutabe asasını kaldırdı, üzerinde yılan desenli bir yüzüğün bulunduğu el Zekeriya'yı işaret etti. Zekeriya, efendisinin gözlerine bakamadı; zihninde havaya kalkan parmaktaki yılan desenli yüzükle, geniş omuzlu mağrur oğulun saydığı paraların şingirtisi kaldı.

Ertesi sabah, Ebu Kutabe'nin oğlu, köleleri uyandırdı erkenden. Zekeriya'yla birlikte beş köleydiler. Gece boyu birbirlerini ürkek gözlerle izleyen bu beş talihsiz adamın kaderi burada birleşiyordu. Hepsi de bunun farkındaydı, fakat esaretin mahcubiyetini üzerlerinden atamıyorlardı. Ezilmişliğin ve hor görülmüşlüğü'nün ortak paydasında buluşan mahcup delikanlılar, biraz sonra yola koyuldular. Şam'dan Basra'ya giden büyük bir kervandaydılar. Birkaç gün süren yolculuğun ardından Basra görüldü. Şehrin içine girmeden yan yollardan birine saptılar. Ebu Kutabe'nin çiftliğine doğru yöneldiler. Su kanallarıyla parçalanmış toprak arazide daha yavaş ilerliyorlardı. Su sızıntılarının çamura buladığı toprakta yürüyüşleri de ağırlaşıyordu. Sazlıklarda bir kuş yuvasını andıran ottan kulübeler, kanallarda birbirine yaslanmış hurmayla ekmek yiyen köleler ve kirli su birikintileri gördüler bol bol.

Çiftlik evine ulaştıklarında, Zekeriya ve arkadaşlarını evin içine sokmadılar. Önlerinde yeni efendilerinin oğluyla

birlikte geldikleri yönün çaprazına doğru kıvrılan yoldan ilerlediler. Acaba nereye götürüyordu bu adam onları? Ayrı bir merak ve korku taşıyorlardı. Ürkek adımlarla önlerindeki adamı izliyorlar, o da arada bir geriye dönüp bakıyor, gözleriyle onları eziyor, bakışlarıyla tehditler savuruyordu.

Yürüdüler. Tepeyi aştıklarında gördükleri manzara şaşırtmıştı onları; her tarafından tuzlu suların aktığı geniş bir arazi üzerinde yüzlerce köle çalışıyor, toprağı tuzdan arındırıyorlardı. Ebu Kutabe'nin oğlunun, "Haydi yürüyün be ahmaklar!" diye bağırmasına rağmen, kölelerin hepsi de gördükleri manzara karşısında donakaldılar. Kendilerini nasıl bir geleceğin beklediğini şimdi daha iyi anlıyorlardı. Çalıştıkları tarlanın epey ilerisinde, üzeri kamışlarla örtülü küçük kulübeleri fark eden Zekeriya, çalışacakları arazi gibi yatacakları yerlerin de ne kadar berbat olduğunu anlamıştı. Elemli gözlerle tepeden seyrettikleri manzara, onları bekleyen gelecekeriydi.

Bir an, doğup büyüdüğü yerler canlandı gözünde. Çocukluğunu düşündü. Oynadığı oyunları, arkadaşlarını ve muz kokulu bahçeleri düşündü. Bütün dünyanın yükünü çocuksu yüreğinde taşıdığını hisseden Zekeriya, gözlerinin nemlenmesine izin vermeden bir hınçla baktı ufka. Güneşe dayadı bakışlarını. Gözleri bir alev yumağıydı. İnatlaştı. Mağlubiyeti baştan belli bir cedelleşme... Gözlerini güneşin kavurucu yakıcılığından çekti; şimdi toprağa, beyazlaşmış tuz tepelerine doğru bakıyordu. Her şeyi sarıp sarmalayan toprağın cömertliğine gömdü bakışlarındaki kini, nefreti ve öfkeyi.

Fakat bir gün bir şey oldu; Zekeriya'nın genç yüreğinde bir şeylerin kıpırtısını hissetmesine, ruhunun labirentlerini keşfetmesine sebep olan bir şey.

III

Zekeriya başından geçen olayları mağarada anlatırken zaman ilerlemiş, akşam karanlığı etrafı sarmıştı. Siyaha boyanan orman, kendini geceye hazırlıyordu. Yabani kuşların sesleri artık iyice belirginleşmiş, ağaçların dallarından sarkan tevekler akşam esintisiyle sallanıyordu usul usul. Hüseyin, hikâyesini dinlediği Zekeriya'ya merhametle baktı.

Her hikâyede sırlanan rahmanî bir isim gizliydi. İsim neydi, hikâye ne?

“Rabbim,” dedi içinden, “insanın kim olduğunu öğretecek sırrı ver bana!”

Sonra doğruldu ansızın, mağaranın girişine yaklaştı, gözleri ufukta, sanki biraz önce anlatılan hikâyeyi gözleriyle seyrediyor gibi dalıp gitti. Kendine geldiğinde kayanın üzerine yarı uzanmış hâlde duran Zekeriya'ya yaklaştı ve;

“Bu gece burada kalman gerekiyor, iyice dinlen. Yarın seni şehre götüreceğim,” dedi. Zekeriya mahcup bir edayla:

“Zaten sizinle şehre gelemem, hem sizi tehlikeye atmış olurum efendim, hem de kendimi. Benim yüzümden sizi de cezalandırırlar.”

Hüseyin'in bakışlarında bir umarsızlık vardı.

“Ceza, karşılık demektir. Karşılığımızı alacağımız güne iman ettik biz.”

“İzin verirseniz, ben kendimi biraz topladıktan sonra gideyim. Kendi memleketime, Zengibar’a dönmek istiyorum. Ailemi görmek ve onlarla yaşamak istiyorum. İzin vermezseniz...” Durdu. Bunları söylerken Zekeriya’nın gözleri nemlenmişti. Hiç gidememe, yakalanıp öldürülme ihtimalini düşündü.

Onu mağarada bırakan Hüseyin, şehre doğru yola çıktı. Hızlı adımlarla yürüyor, karanlığın örttüğü yoldan giderken Feyd Kanalı’ndan gelen suyun şırıltısını duyuyordu.

Şehirde herkes, Zenc İsyanı’nı konuşuyordu. Afrika’dan, Zengibar’dan gelen zenci kölelerin yanında, az sayıda olsa da Slav ve Rum diyarından getirilmiş kölelerin de katıldığı isyanı, halkın büyük bir kısmı nefretle anıyor, onlara lanetler okuyordu.

Köleler şehirde gündüzleri görülmezlerdi. İşlerini hızlıca görüp bir hayalet gibi kaybolurlar, gözden irak arazilerin korunaklı kucağına sığınırlardı. Efendilerinin tarlalarında, su kanallarında çalışır, arazide bulunan kendi kulübelerinde yatıp kalkarlardı. Kimse onların ne yiyip içtiklerini bilmez, bilmek de istemezdi. Her bilgi, sorumluluk yüklerdi insana.

Basra giderek zenginleşiyordu. Bahçesinde hurma ağaçlarının bulunduğu geniş evlerinde rahat bir yaşam sürerken bu köleleri düşünmenin ne gereği vardı? “Allah onları öyle yaratmış, kaderleri bu,” diyerek geçiştirirlerdi. Kendi komşularının veya akrabalarının sahip olduğu kölelerin, ottan ve kamıştan örülü küçük kuhlarında yatıp ölesiye çalışmalarını görmezlikten gelirlerdi. Kölelerin büyük bir kısmı arazide yatıyor, gündüz vakti yorulan vücutlarını gece boyunca